

I

Indien de afbraak van huizen mag worden gerekend als een der voornaamste kenmerken van het verval eener stad, dan kan men zonder overdrijving beweren, dat Hoorn's achteruitgang in den Franschen tijd haar toppunt bereikt had.

Zuchtte een dichterlijk inwoner in de dagen der inlijving bij het keizerrijk:

't Geboomt en 't geplant bedekt de ontvolkte straten,
Waar eens in blijder tijd, gebouw en woning stondt,
Waar nu 't verderf ten prooi en eenzaam en verlaten
Een bouwval zich verheft op schaars betreden grond

het was slechts de weerklank van hetgeen de Duitsche bezoeker van ons land, B.G. Niebuhr, opmerkte, toen hij in 1808 Hoorn doortrok en in zijn dagboek neerschreef: "wir sahen ein sichtbar verfallene stadt, voll verlassener Häuser, von denen an den Mauern schon mehrere weggebrochen waren, ein Schicksal welches noch mehreren bevor zu stehen schien (1).

Rapporteerde de onder-prefect van Alkmaar, dat in Hoorn en Enkhuizen geheele straten waren afgebroken; klaagde de kroniekschrijver Klaas Van Voorst, dat, daar vele burgers met geen mogelijkheid in staat waren hunne verpondingen op te brengen, hunne huizen van stadswege werden verkocht: wij hebben naast ons liggen de lange lijsten der aanvragen aan de stadsregeering tot amotie der huizen, welke bijna, zonder uitzondering werden toegestaan, waaruit blijkt, dat o.a. in 1812 ongeveer 120 aanvragen werden gedaan en in 1813 ruim 70 (2). En onder die aanvragers vinden wij niet alleen de namen van den minderen man, maar van de aanzienlijkste families der stad, Carbasius, Merens, Messchaert, Houttuijn enz. enz.

Geen der talrijke documenten in die dagen geeft een duidelijker beeld van den financieelen achteruitgang van stad en burgerij dan het adres der heeren Cromhout en Van Foreest, namens den raad der stad Hoorn, aan koning Lodewijk over de toenemende verarming der stad; immers daarin werd op onweerlegbare wijze aangetoond, hoe de opheffing van de collegies van gecommiteerde raden en der admiraliteit, der kamers van de W.I. en in 't bizonder ook van de O.I. Compagnie, van de W.-Friesche munt eene eertijds "gegoede, ja rijke burgerij" het brood uit den mond genomen en "de Godshuizen met hun kinderen vervuld had aangezien deszelvs ouderen bij gemis aan werk geheel zijn verarmd", ja, hoe de bevolking in luttel jaren van ruim 12000 zielen tot nauwelijks 8000 was gedaald (3).

Die afname der bevolking was ook zichtbaar in de vermindering der geboorten.

Een vergelijkende statistiek leert ons, dat in 1804 in Hoorn werden geboren 325 kinderen, in 1805 274, in 1806 233, in 1807 221, in 1808 198 en in 1809 slechts 163. Daarentegen steeg het aantal vondelingen, verlaten- en weeskinderen voortdurend –in 1809 bedroeg het aantal weezen alleen in het Prot. weeshuis 180– (4) terwijl de inkomsten onrustbarend verminderden, zoodat de regenten, daar de winkeliers geen crediet meer wilden geven, telkens hun toevlucht moesten nemen tot collecten, die in het watersnoodjaar 1809 *f* 6000 opbrachten en in het volgend jaar *f* 800.

Niet minder zwaar dan de regenten der weeshuizen, hadden in die kommervolle tijden de bestuurders der ziekenhuizen het te verantwoorden. Dit ging zelfs zoo ver, dat in 1811 besloten werd wegens den deplorabelen financieelen toestand in het St. Jans gasthuis geen zieken meer op te nemen, het geheel te sluiten en het personeel te ontslaan. De arme zieken konden voortaan, door tussenkomst van regenten, hulp van den stadsdokter en medicijnen uit de stadsapothek verkrijgen (5).

Maar nu begon het klachten te regenen bij den onder-prefect van dokters en apothekers, wier rekeningen niet werden betaald. Mejuffrouw Rosendaal, apothekeresse, weigerde medicijnen te leveren voor de recepten van den stadsdokter Du Pré, op grond dat zij sinds twee jaar geen betaling ontvangen had voor hare vorderingen, te zamen een som van fr 723.97 (6); en de officier van gezondheid P. M. Van Hall te Lutjebroek schreef een brief vol jeremiades, dat hij niet wist, waarvan hij moest betalen "mijne crediteuren vallen mij lastig, en zoolang ik deze gelden niet heb ontvangen, kan ik ook mijn drogist niet voldoen (7),.

Maar de onder-prefect, zelf kort gehouden door zijn chef, kon niet anders doen dan in officieele orakeltaal den klagers nul op 't rekest geven.

Was de zorg voor weezen, zieken en ongelukkigen groot, niet minder had men te kampen met den nood der armen, die maar zeer gebrekkig door soep- en spijsuitdeelingen in den winter kon gelenigd worden. Want het aantal armen bedroeg ongeveer een derde van dat der inwoners. Uit een staat, waarin de bevolking van Hoorn geschat wordt op \pm 8500, blijkt, dat er 2544 armen waren, van welke 1908 totaal onvermogen waren eenig werk te doen (8).

Etablissementen tot werkverschaffing bestonden in Hoorn eigenlijk niet, alleen door middel van "de Vaderlandsche Maatschappij" konden sommige armen nog iets verdienen met weven, spinnen en diergelijken.

In dit verband moeten ook hier genoemd worden de zoogenaamde "knegtbussen", begrafenisverenigingen voor werklieden, die echter ook, behalve bij overlijden, soms aan hun leden boven de 60 jaar en aan weduwen uitkeeringen deden. Zoodanige knegtbussen waren er in Hoorn vele, doch ook zij werden gedrukt door de ongunstige tijdsomstandigheden, zoodat zij gedwongen waren hun begrafenisgelden te verminderen en hun wekelijksche toelagen aan hulpbehoevenden geheel te staken (9).

Blijkt uit het bovenstaande hoezeer de ambachten leden onder den nood der tijden, met de nog aanwezige fabrieken en trafieken was het niet minder pover gesteld. Van de weleer zoo bloeiende nijverheid leidden nog een kwijnend bestaan één zoutkeet met 10, één bierbrouwerij met 4, één zeepziederij met 2, drie looierijen met 8, één hennipdoek- of vloerkleedenfabriek met 20 geëmployeerden, terwijl één hoedenmakerij en één Friesche groenmakerij door den patroon alleen gedreven werd. Een kwijnend bestaan schreven wij . . . want aan het einde van het rapport, door den maire 26 Oct. 1811 aan den onder-prefect ingediend, lezen wij van alle bedrijven mais état actuel: languissant (10).

In het laatst van 1811 werd in de stad een Fransch magazijn van tabak en snuif opgericht en daar kon men in 't vervolg, behalve in vier of vijf winkels, die mochten blijven bestaan – vroeger waren er 72– deze artikelen bekomen. Die winkels moesten intusschen tegen contante betaling hun inslag aan het magazijn doen. Tabak vroeger 6 stuiver per pond, werd thans voor 28 stuiver verkocht. Even hooge prijzen moest men betalen voor kruideniers- en grutterswaren.

Het bestek, mij gegund, laat mij niet toe verder uitteweiden over de steeds stijgende prijzen van alle levensmiddelen, noch over de hooge belastingen, waaronder de burgerij gebukt ging, maar deze uitteraard vluchtige schets van Hoorn's economischen toestand onder het Fransche bewind zou toch nog te onvolledig zijn, indien wij niet aanstipten dat zijn groote scheepvaart, geheel en al verlopen was en dat zijn haven nog alleen maar gebruikt werd door de binnenschipperij. Eén statistiek, die, door meerdere zou kunnen worden aangevuld, bewijst dit afdoende. Van 16 tot 31 Maart 1813 vielen in de haven binnen 26 schepen, te zamen metende 820 ton, bemand met 30 koppen, komende van Zwartsluis, Stavoren, Blokzijl, Amsterdam, Edam, Harlingen, Zwol, Genemuiden, Den Helder, Amersfoort en Haarlem, bevracht met turf, matten, hout, touwwerk, aardappelen, potten en pannen, koeien enz, (11).

Eén lichtpunt in deze donkere schilderij vormde de toestand der van ouds beroemde Hoornsche najaarsveemarkt. Deze, bleef even bezocht als weleer; in 1810 kwamen er ruim 16000 stuks vee ter markt en lagen er niet minder dan 40 schepen in de haven om de runderen naar andere plaatsen ever te brengen.

Ook de wekelijksche zaadmarkt nam in omvang en beteekenis toe, daar de boeren in den omtrek zich in de laatste jaren meer en meer op den zaadhandel hadden toegelegd.

II

In Hoorn als hoofdplaats der sous-préfecture zetelde de onder-prefect. Gedurende de drie jaren der inlijving hebben achtereenvolgens als zoodanig het bewind gevoerd mr. Hendrik Carbasius B.Fz.. van 1810 – Sept. 1811; C. J. Verschuur van Sept. 1811 – Nov. 1811; Edgard

Jacob Rutger Mollerus van Dec. 1811 – Dec. 1813. Als secretaris van den onder-prefect fungeerde mr. B.J. Carbasius. Maire van Hoorn was mr. Jacob Cornelis Van de Blocquery.

Over hen en mr. Hendrik Van Stralen en Simon Van Stralen, die ook in dit verhaal een meer of minder belangrijke rol spelen, een enkel woord.



Mr. HENDRIK CARBASIUS.
NAAR EEN PRENT VAN A.
HULK.

Mr. Hendrik Carbasius (1761-1823) was gesproken uit een oud regentengeslacht, welks leden sinds jaren her regeeringsfunctiën hadden vervuld. Aanhanger van het Huis van Oranje was hij door prins Willem V na de restauratie in 1787 tot vroedschap van Hoorn benoemd. Onder koning Lodewijk trad hij op als kwartierdorst van Amstelland, in 1810 werd hij aangesteld tot onder-prefect, later onder koning Willem I werd hij lid van de Tweede Kamer en benoemd tot ridder in de orde van den Ned. Leeuw.

Fransche politieespionnen hielden niet op de regeering tegen hem te waarschuwen. Een hunner, Gervais De Graaff, noemt hem "un ami décidé de l'Angleterre", en later "ami intime de mr. Hendrik Van Stralen, bien connu dans l'histoire de la descente en Nord Hollande par les Anglais en 1799" (12).

E.J.R. Mollerus stamde uit een familie, die bij de Fransche ambtenaren stond aangeschreven als prinsgezind en anglomaan. In Colenbrander's gedenkstukken teekent Gateau een alles behalve vleiend portret van den oud-minister onder koning Lodewijk, dien hij "tartuffe, souple, mielleux, faux, fanatique protestant, l'écho de la clique anglo-stadhouderienne" scheldt; terwijl hij van onzen Mollerus schrijft, dat deze een der auditeurs is, "qui se sont fait remarquer par l'indécence de leurs propos, la légèreté reprochable de leurs actions et par une indiscretion intolérable".

Ook zijn onmiddellijke chef, de prefect De Celles, was met de wijze waarop zijn onderprefect de zaken behandelde, maar matig ingenomen. Soms prees hij hem over betoonden ijver (13), maar meest is zijn toon wrevelig en beklagt hij zich over hem als over den prefect van Utrecht "qui a l'air de remplir sa place comme une sorte de complaisance et ne travaille ni avec soin, ni avec le zèle nécessaire au service de l'Empereur. . . ." en dan voegt hij er aan toe: "il est à peu près le même de M. le sous-préfet de Hoorn, qui se conduit comme un enfant mal élevé" (14).

Mr. J.C. Van de Blocquery had reeds eenige malen aan het hoofd der regeering gestaan. In 1786 burgemeester van Hoorn, behoorde hij tot de zeer gematigde Patriotten en nam in 1787 bij de Oranje-oproeren. een voorzichtige houding aan. Toch werd hij na de restauratie door Willem V afgezet, schoon hij nooit het rekest der 235 burgers aan de staten van Holland en WestFriesland zou hebben ondertekend, waarin de Prins met de zwartste kleuren geschetst werd.

In 1795 werd hij door de burgers tot provincialen representant gekozen en was sinds 1798 president der municipaliteit. Zelf geboren uit een patricisch geslacht en door zijn huwelijk met Magaretha Elisabeth Van Akerlaken verwant aan de aanzienlijkste families van Hoorn, was hij "een man wien het niet aan bekwaamheid ontbrak, maar die vooral uitblonk door voorzichtigheid, minzaamheid en bedaardheid. Daardoor heeft hij in het troebele en onrustige

jaar 1799 aan de stad groote diensten bewezen en zijn er gewis door zijn tusschenkomst vele onheilen voorkomen" (15).

Onder koning Lodewijk werd hij wederom tot burgemeester benoemd en legde hij den eed af in handen van den vertegenwoordiger des konings, den landdrost mr. H. Carbasius; en in 1811 werd hij in zijn functie bevestigd bij keizerlijk decreet van 19 Mei en beëdigd door den onder-prefect den 18^{en} Juni van dat jaar (16).

Mr. Hendrik Van Stralen en S. Van Stralen waren voortgesproten uit een van oudsher Oranjegezind geslacht met uitzondering van mr. Jan Hendrik, die in 1787 meekeesde.

Mr. Hendrik (1751-1822) bekleedde vóór de revolutie het ambt van secretaris van gecommitteerde raden van het Noorderkwartier, na 1801 werd hij lid van het departementaal bestuur van Noord-Holland en later van den Aziatischen raad; onder Schimmelpenninck trad hij op als secretaris van staat voor binnenlandsche zaken.



Mr. JACOB CORNELIS VAN DE BLOCQUERY.
NAAR EEN DOOR P. JOLLY GETEKEND PORTRET in
het bezit van den heer J. C. VAN DE BLOCQUERY te Hoorn.

Bij de Fransche ambtenaren stond hij met een zwarte kool aangeteekend; zij noemden hem "un Orangiste enragé, réformé fanatique" en een "hypocrite du premier ordre" (17).

Omtrent Simon Van Stralen schrijft de reeds genoemde politespion De Graaff: "suivant mes informations de Hoorn, touchant M. Simon Van Straalen, commissaire de police de cette ville, il a de tres intime liaisons avec des personnes soupçonnés, même, des amis décidés de l'Angleterre. Cette commissaire est un jeun homme de Naissance et de parentage à peu près de toutes personnes distingués á Hoorn, et toutes enclavé au Angleterre, et, quoiqu'il a de bonnes moeurs et un bon coeur, il n'a pas que de fort peu d'esprit et par consequent un creature des Anglomanes.

Wat de verdere regeeringspersonen aangaat: sinds April 1812 waren Allard Merens en Wigger Tasman adjunct-maires, terwijl als secretaris Paulus Groenwoudt fungeerde.

De municipale raad bestond uit de volgende personen:

J. Berkhout	H. Van Berkel	J.C. Van der Vorm	C. Van der Straten
P. Houuttuyn	A. Merens	V. Van der Halm	W. Tasman
F. De Vicq	D. Verheijen	J. Van Akerlaken	C. Schuit
J.G. Repelius	G. De Vries	D. Merens	C. Messchaert

N. Breebaart	J. Schagen	H. Berkhout	D. Gallis
F. De Feijfer	Th. Bast	C. Van der Straten	D. De Feijfer
R. Jongemaats	G. A. Pet	C. De Roeper	W. D. Verschuur
C. Boldingh.			

President van het tribunal impérial was Maurisse, een man van wien niemand minder dan de hertog Van Plaisance aan den Keizer geschreven had: "on n'accuse point sa probité, mais il est moins juge que chicaneur" (18). Als procureur impérial trad op J. H. Schuurmans, een Belg van geboorte, en als juge d'instruction J.H. Van Wickevoort Crommelin, wien wij later in ons verhaal handelend zullen zien optreden.

Nadat de heer S. Van Stralen als commissaris van politie was afgetreden, nam tot April 1813 Jan De Quack die betrekking waar, toen hij verplaatst werd naar Zaandam, in welke plaats hij een rol speelde bij de April-onlusten. Later werd deze post niet dan noodgedwongen en met tegenzin vervuld door de adjunct-maires, daar niettegenstaande herhaalde oproepingen geen enkele sollicitant kwam opdagen (19).

Ook voor de betrekking van stedelijk ontvanger bleek na 't overlijden van mr. Reep Verloren in 't eind van Augustus 1813 niet veel animo te zijn. Toen de municipale raad bijeenkwam om drie candidaten voor die betrekking op te geven, kon dit niet geschieden, omdat er zich geen sollicitanten hadden aangemeld. Als wij nu nog aanstippen, dat aan het hoofd der burgerwacht de kapitein Tennis Bast optrad, dat, als garde général des gardes champêtres fungeerde de Franschman Charles Henry, wien ter zijde stonden de brigadiers P. Steeg en N. De Hart, dan hebben wij nagenoeg alle hogere en lagere autoriteiten de revue laten passeeren, die in 1813 Hoorn's burgerij bestuurden.

III

Het keizerlijk decreet, dat de inlijving van het koninkrijk Holland bij het Fransche rijk beval, werd door de bevolking van Hoorn e.o. met doffe berusting aanvaard; men meende, dat men het moeilijk slechter krijgen kon, dan het reeds was.

En toch zou men het weldra aan den lijve voelen, dat het nog erger kon.

Weldra werd de conscriptie ingevoerd. De prefect van het departement der Zuiderzee putte zijn niet geringe energie uit om deze voor de Hollanders geheel onbekende en dus gehate organisatie met bekwamen spoed te doen slagen. Hij hield niet op zijn onder-prefecten te bevelen hun maires in te scherpen, dat zij in dezen hun plicht zouden doen. "Veuillez donner les ordres les plus positifs, pour qu'aucun des conscrits désigés ne manque à la Revue. Chaque maire ne doit pas se contenter de les prévenir, il faut encore qu'il s'assure s'ils sont obéi et dans le cas contraire les faire arrêter et conduire devant moi par la gendarmerie."

En het is opmerkenswaard hoe hij zijn geest wist over te gieten in die van zijn ondergeschikten. Zelfs een Mollerus, die naar De Celles' eigen getuigenis zijn ambt beschouwde als een "vilain métier" en herhaaldelijk er op aandrang ontslagen te worden (20), schijnt ons toe in zijn correspondentie met de maires een dubbelganger van zijn prefect te zijn. Zijn toon is even kortaf en imperatief als die van zijn chef. Dat ondervond de maire van Berkhout, uit wiens gemeente twee conscrits op de revue te Hoorn waren afgekeurd en wien nu gelast werd te zorgen, dat hun remplaceanten "zich dadelijk en zonder eenig verzuim aan de prefectuur te Amsterdam hadden te vervoegen"; een dergelijk bevel ontving de maire van Spanbroek, wien werd gemeld, dat hij den remplaceant Rijkes "had te doen begrijpen, dat hem geen oogenblik langer dan drie dagen uitstel kon worden verleend". Den klagenden maires van Andijk en Urk – de eerste, dat de conscrit Bakker een ouden vader had, sinds 10 jaar stekeblind en een broeder "welke niet alleen zinneloos, maar daar hij dol is en aan een Hok staat vastgesloten en waarvoor de conscrit alleen het brood moet verdienen en uit dien hoofde onontbeerlijk is voor dat gezin . . ." de tweede, dat de conscrit Mars niet in staat was op den bepaalden tijd in Amsterdam te zijn, omdat hij zijn "rechtervoet en toonen gebrand beeft door kokend water en dus onmogelijk kan marcheeren" – werd, met voorbijgaan van hun verzoek, gelast hunne conscrits op te zenden: "geene redenen hoegenaamd kunnen hen verschoonen", heet het kort en bondig. Zoo gaat het voort, de portefeuilles van de sous-préfecture van Hoorn in het rijksarchief te Haarlem bevatten een uitgebreide correspondentie tusschen den onder-

prefect en de maires, die ongeveer alle op hetzelfde neerkomen. Ook omtrent deserteurs en réfractaires – zooals zekere Jan Schallerij uit Hoorn en Pieter Oudhoff te Berkhout – werden tal van missives gewisseld, waaruit blijkt, dat de invoering der conscriptie den onder-prefect en den maires handen vol werk gaf en den ingezetenen allerlei last en onaangenaamheden berokkende, al schreef De Celles juichend in zijn Aperçu: "alles marcheert prachtig in mijn Departement".

Het zou nog erger worden. Na den noodlottigen veldtocht in Rusland, waarin Napoleon's "grande armée" zoo goed als vernietigd werd, vaardigde de Keizer drie decreten uit, die de Hollanders tot wanhoop brachten. Wij bedoelen de bevelen omtrent de aanbidding der *vrijwillige giften*, de oprichting der *nationale garde* en de *garde d'honneur*.

In Rusland had de Keizer zijn cavalerie bijkans geheel verloren; zij moest dus onverwijd worden aangevuld en versterkt. Een geniaal maar despotiek middel rees in het brein van Napoleon op: alle steden des rijks moesten hem ruiters en paarden aanbieden, volledig uitgerust, als zoogenaamde vrijwillige gift (21).

Den 20^{en} Januari 1813 ontving de maire van Hoorn een missive van den onder-prefect, "dat hij in eigen persoon een Inspectie behoorde te nemen van alle ruinparden, die zich in de gemeente bevinden en dat degenen welke geschikt mochten geoordeeld worden op Zaterdagmorgen den 23^{en} dezer om 9 ure in de Stads Doelen zich moeten bevinden" (22).

Aan dit bevel had de municipale raad te gehoorzamen en hij deed dit dan ook in zijn zitting van 22 Januari, waarin de maire "een schitterende toespraak" hield, voorstellende om in navolging van het in andere steden des rijks gegeven voorbeeld aan Z. M. eenige manschappen te paard, gekleed en gearmeerd aan te bieden.

In Maart daaraanvolgende alweer nieuwe requisities. Een keizerlijk decreet beval voor het dep. der Zuiderzee 100 treinpaarden te leveren op staanden voet; voor het arr. Hoorn stelde de prefect 18 paarden vast.

"Deze paarden, schreef de onder-prefect, moeten 13 April te Amsterdam zijn om daar te worden geïnspecteerd. Maar wegens mogelijke afkeuring moeten het er ten minste 25 zijn, schoone paarden, zonder gebreken, zonder aanstotelijke gedaante."

Deze aanschrijving gaf alweer dadelijk aanleiding tot veel gehaspel.

De van Grootebroek schreef, dat zich in zijn gemeente "slegts twee paarden, die in de jaren vielen, bevonden, dan dezelve zijn niet geschikt om dadelijk goede dienst als Trein Paarden te doen" De maire van Bovenkarspel beweerde, dat er daar in 't geheel geen paarden aanwezig waren Al om niet . . . "Gij zult hebben zorg te dragen, luidde het antwoord van den onder-prefect, dat de paarden, vermeld in de missive Maandag a.s. op de bepaalde tijd in de Doele te Hoorn ter inspectie worden aangeboden – geen excuus hoegenaamd zal door mij worden aangenomen" (23).

Dit straf optreden van den onder-prefect werd door De Celles hoogelijk goedgekeurd "je m'empresse de vous féliciter", schreef hij 23 April aan den heer Mollerus, "sur le succès que vous avez obtenus dans la levée des chevaux d'artillerie C'est ainsi que nous devrions toujours opérer . . .".

Behalve ruiters en paarden moesten de steden, die niet in de categorie van garnizoensplaatsen vielen – en daaronder behoorde Hoorn (24) – al wat zij bezaten aan krijgsmateriaal in hun magazijnen opzenden naar Amsterdam of Utrecht, ten einde te voorzien in het gebrek dat daaraan bij het leger bestond.

Maar bij onderzoek bleek, dat reeds alles in het vorig jaar was opgestuurd en uit het rapport van den commissaris van politie De Quack werd het openbaar, dat er zich in het geheele arrondissement nagenoeg geen wapentuig bevond, dat de geweren van de sedentaire nationale garde "sont presque tous défectueux et hors d'état de pouvoir servir" en dat de geheele voorraad buskruit in de stad kon worden begroot op 150 à 160 pond.

Gaf dit alles reden genoeg tot gisting en ontevredenheid, nog hoger steeg de onrust der bevolking, toen de decreten van 5 April werden afgekondigd, die de organisatie der nationale garde bevelen. Voor het arrondissement Hoorn werd het contingent vastgesteld op 300 man.

Deze besluiten wekten overal de heftigste beroering. Men geloofde niet aan de verzekering der Fransche ambtenaren, dat de nationale gardes uitsluitend dienst zouden doen binnen de grenzen van ieders departement. De onder-prefect mocht zooveel circulaires aan de maires schrijven als hij wilde, waarin hij trachtte hun te doen begrijpen "le véritable but de la garde nationale, combien cette charge sera légère pour chaque commune, vu que des 36 communes ne sera appelé à l'activité que 24 hommes" ... ; de burgerwachten van 20-40 jaren, die zich reeds vrij waanden van den dienst, vreesden maar al te zeer, dat ook zij tegen het einde des jaars naar Duitschland zouden worden gezonden om daar de versmolten cohorten van den eersten ban te vervangen en dan op hunne beurt vervangen te worden door de nationale garde van den derden ban, de mannen van 40-60 jaar (25).

In Hoorn kwam het bij de organisatie wel niet, als in andere arrondissementen, tot tooneelen van oproer, maar toch gaf deze aanleiding tot allerlei geschrijf en gewrijf, waarvan de portefeuilles der sous préfecture vol zijn.

Kennelijk hadden de maires hunne lijsten naar de bedoeling van den prefect niet goed opgemaakt en kwamen er namen op voor, die "er verkeerdelijk of partijdiglijk waren opgebracht verscheidene Heeren Maires hadden inexacte opgaven gedaan" en in plaats van gegoede ingezetenen er armen of minvermogenden opgezet.

Van daar dat op last van den Prefect de onder-prefect den 23^{en} Augustus de maires nogmaals aanschreef om een lijst in te dienen van vijf personen, "vallende in de termen van de eerste oproeping der nationale garde en welke als de rijkste der gemeente nog kunnen worden beschouwd".

Het regende nu weldra verontschuldgingen en protesten der betrokken maires.

De Maire van Andijk verklaarde "er zijn geen menschen meer"; die van Bovenkarspel klaagde: "Ik heb ze niet beter, de gegoedsten uit de gemeente zijn al reeds opgeroepen; hetzelfde berichtte de maire van Zwaag en zijn collega van Oosthuizen beweerde stoutweg, dat zijn lijst volkomen in orde was. De maire van Avenhorn gaf nog drie personen op en hoopte, dat het nu voldoende zou zijn, maar voegde er bij "schoon ik niet zeggen kan, dat er één op is, die buiten zijn hinder zou kunnen remplaceren". In Wognum waren ook maar drie en de maire van Oosthuizen gaf er wel vijf op, maar met de bedenkelijke verklaring ... "sta ik u egter niet voor in dat die personen die lasten zullen kunnen dragen". Ongeveer in denzelfden trant schreven de maires uit Nibbixwoud en Obdam, terwijl die uit Edam, Monnickendam en Medemblik min of meer heftige protesten inzonden. Ten slotte verklaarde de maire van Hoorn, dat hij slechts zeven personen kon opgeven, wilde men een grooter aantal hebben dan zon hij verplicht zijn "lieden van minder gegoedheid te nemen, die misschien wel in staat zouden zijn om hun vereischte kledingstukken aan te schaffen, maar dewelker Huishoudinge door het besteden van hunne tijd tot Exercitiën als anderzints geheel zullen geruineerd worden".

De Celles was echter met deze ophelderingen of verontschuldgingen in het minst niet tevreden en gaf daarvan blijk in een scherpen brief aan den onder-prefect den 4^{en} October. Hij herhaalde, dat hij bijna dagelijks klachten ontving over het gedrag der maires, over hun partijdigheid en omkoopbaarheid. Hij verweet den heer Mollerus, dat hij niet scherper contrôle had uitgeoefend en bedreigde hem, dat als er onlusten zouden uitbreken, hij daarvan de verantwoordelijkheid zou dragen en eindigde "veuillez donc prendre sur le champ les mesures les plus efficaces pour forcer Messieurs les Maires á être juste et à ne plus s'écarter de l'Esprit de la Loi ainsi que des instructions que je vous ai successivement transmises et que vous avez dû leur communiquer"

Zoo kon de veel geplaagde onder-prefect nog eens van voren af aan beginnen eindelijk had hij zijn lijsten gereed en met een zucht van verademing besloot hij zijn brief (26), die de staten vergezelde, met de woorden: "j'espère que l'envoi de ces deux États suffira pour rectifier ce qui a été erroneusement dans cette affaire".

Met de aanwijzing van personen geschikt voor garde d'honneur had men minder moeite, om de eenvoudige reden, dat er zoo weinig waren, die daarvoor in aanmerking konden komen.

Uit een "Extrait des États des cent plus Imposés de la ville de Hoorn" werden er slechts twee: Pieter Van Akerlaken en Jan Willem Van Voorst aan den prefect voorgedragen, en ook deze candidaten schijnen niet tot de uitverkorenen te hebben behoord, maar is ten slotte alleen de zoon van den maire Van de Blocquery waardig gekeurd in de gelederen van dit keurkorps te mogen dienen (27).

Onder deze beslommingen ging de lente, en de zomer voorbij: schijnbaar was alles rustig in Holland, maar noch de prins Van Plaisance, noch de graaf De Celles lieten zich door dien schijn misleiden; hun correspondentiën verraden maar al te zeer inwendigen angst voor de komende gebeurtenissen, als het leger van Napoleon voor de overmacht van de Geallieerden zou moeten wijken naar, de grenzen van het Fransche rijk. Toch bleef De Celles onwrikbaar in zijn overtuiging, dat men de Hollanders hard moest blijven aanpakken: "ce n'est pas par la raison et la douceur qu'on peut obtenir la sousmission dans ce pays. Il faut toujours de la force"; en zijn lijfspreuk luidde: "qu'ils tremblent, et ils obéiront".

Volgens dat systeem behandelde hij ook zijn onder-prefecten. Onophoudelijk berispte hij hen over hun geringen ijver en gemis aan besef van verantwoordelijkheid. Den 2^{en} October gaf hij Mollerus weer eens een flinken uitbrander over den achterlijken staat der budgetten: "Les mois s'écoulent et rien n'avance. Comment ne sentiez vous pas la nécessité de faire cesser tel état de chose. La comptabilité communale est toute entière dépendante de votre administration et c'est la partie du service la plus arriérée. Quel opinion les ministres peuvent ils avoir de nous? Je dis nous, puisque je suis solidaire avec vous, monsieur, dans cette affaire . . ."

Het verwondert ons dan ook niet te vernemen, dat de heer Mollerus, die toch reeds met weerzin en wrevel zijn ambt waarnam, eindelijk, moê van het drijven van zijn chef en de heimelijke tegenwerking zijner ondergeschikten, ziek werd.

Tot zijn tijdelijken plaatsvervanger werd zijn secretaris, B.J. Carbasius, den 7^{en} October aangesteld

Als de heer Carbasius het nog niet wist, zou hij spoedig ondervinden, dat met een chef als De Celles het ambt van onderprefect geen sinecure was.

Den 25^{en} Oct. ontving hij een brief van hem, waarin de prefect zijn hooge ontevredenheid te kennen gaf over zijn onbeteekenende rapporten. "Vos rapports ne sont ni détaillés, ni fréquents en un mot indirectement et par d'autres administrations j'apprends ce que vous devriez me faire savoir". Nadat hij hierover nog een poos had uitgeweid, gaf hij den waarnemenden onder-prefect een lijstje van vragen waarop hij antwoord verlangde tevens een soort van instructie, hoe hij in 't vervolg zijn rapporten had op te stellen, om te eindigen met de vermaning: "vous êtes l'oeil du gouvernement dans votre arrondissement; il faut donc saisir vos impressions du moment et en raisonner avec moi dans votre correspondance et ce genre de police est bien supérieur à ce que font et peuvent faire les Commissaires de Police qui n'ont ni votre considération ni votre rang"

De heer Carbasius haastte zich te antwoorden. Na zich eerst met de ziekte van den onder-prefect verontschuldigd te hebben, trad hij in nadere details en deelde mee, dat de maires van Hoorn en Enkhuizen niet zonder moeite de adressen aan Z.M. de Keizerin in hun conseils municipaux hadden kunnen doen aannemen (28); dat de faillissementen te Amsterdam (29) geïnfluenceerd hadden op de kaasprijzen en dat de billets de caisse niet in betaling werden aangenomen; dat de bezetting van Cassel en Bremen door de vijanden wel geruchten in omloop hadden gebracht, die echter even spoedig weer verdwenen; dat de geest onder de inwoners van zijn departement rustig en kalm was en men er weinig sprak over de publieke zaak. Wel waren er als altijd en overal malcontenten, "mais comme ils se taisent en ne peut les connaître, et je suis en revanche si convaincu de l'esprit de modération qui anime les habitans de ces contrées que je ne les crois nullement à redouter quand même leur nombre seroit plus grand que je n'ai lieu de présumer".

Hoe geruststellend deze woorden ook mochten klinken, zij overtuigden den prefect niet, te meer toen allengs de geruchten bewaarheid werden van de groote nederlaag, die Napoleon bij Leipzig geleden had. Ontzaglijk was de indruk (30). Hoezeer de regeering zich trachtte groot te houden, zij voelde als het ware den grond onder hare voeten wegzinken. Zij wist hoe zwak zij was bij gebrek aan vertrouwbare troepen en duchtte, dat het volk, hoewel op het oogenblik nog rustig, plotseling kon en zou losbarsten in woede tegen zijn onderdrukkers.

Schoon hij de toekomst donker inzag, bleef De Celles zijn ambtenaren een onverstoort kalm gelaat toonen en meldde hij nog altijd aan zijn superieuren: "Mon département est fort tranquille, aucun événement ne l'agite".

Voor Hoorn bleef dit wachtwoord tot in de laatste dagen van November waarheid. Nog scherper dan voorheen drong de prefect er bij zijn onder-prefecten op aan, dat zij hem jour par jour politierapporten zouden toezenden, waarin de geringste bijzonderheden zouden worden opgegeven . . . "aucun événement quelconque même de la moindre importance ne peut me rester inconnu maintenant".

In bijkans dezelfde woorden richtte de onder-prefect een vertrouwelijke aanschrijving aan de maires van Hoorn, Enkhuizen, Purmerend, Edam en Monnikendam, waarin hij hun te kennen gaf, wat hij van hen verlangde: geen opsomming van kleine diefstallen en diergelijken, waaruit hun rapporten gewoonlijk bestonden . . . "il faut au contraire m'informer des discours qui roulent sur les affaires publiques, de l'opinion connue par la plupart de vos administrés, des diverses sensations que produisent les nouvelles du jour . . ." enz. enz.

Ingevolge nu van dit schrijven ontving de onder-prefect de dagrapporten van den garde-général des gardes champêtres, Henry, van 8 en 19 November, naar aanleiding van welke hij zijn chef kon mededeelen, dat er te Hoorn geruchten in omloop waren, dat de prins Van Eckmühl had gecapituleerd met den vijand en dat een der voorwaarden dier capitulatie was, dat hij met zijn legerkorps gedurende een jaar niet tegen de Geallieerden zou strijden, dat de Russen het departement van den Eems waren binnengetrokken, dat Fransche douanen met hunne gezinnen uit Zwol waren vertrokken, maar ondanks dat daarover veel gepraat werd, bleef alles "dans la plus parfaite tranquillité et n'y a rien à craindre de ce coté"

Nog dienzelfden dag, 10 November, trachtte De Celles die geruchten te ontzenuwen, en schreef aan den heer Mollerus, die intusschen weer hersteld was, dat 10.000 Franschen positie hadden genomen in de omstreken van Zwol, Deventer, Zutphen en Arnhem, dat de capitulatie van den prins Van Eckmühl "un conte absurde" was, waaraan slechts "imbéciles" konden gelooven. En dan zich opwindend ging hij voort: "l'Empereur est en France, la France est une et indivisible. Les Français sauront terracer tous leurs ennemis quel que soit leur nombre.

"Du courage, de l'énergie et une active surveillance, voilà nos devoirs. Nous avons juré obéissance aux constitutions de l'Empire et fidélité à l'Empereur. Rappelons nous toujours notre serment. Lui seul suffit pour guider notre conduite. . ."

Met zulke klinkende woorden trachtte hij zich zelf te suggereeren en zijnen ambtenaren een hoop in te boezemen, die hij wellicht zelf niet meer bezat.

Maar de feiten stoorden zich niet aan officieele tegenspraak, de geruchten bleven hardnekkig aanhouden. De zenuwachtige Franschman, de garde-général Henry, hoorde en zag veel wat hem verdacht voorkwam, dat Hoorn werd gealarmeerd door tijdingen, dat de Russen reeds te Lingen waren en op Zwol aanrukten. "Les Bruits court dans les maisons publique dans le café et dans les auberges". . . ; de kalmer natuur van den maire De Blocquery, die zijn burgerij kende, vond hierin niets verontrustends, integendeel, schreef hij den 11^{en} November aan den onder-prefect: Ik vind mij verplicht Uw E.G. te informeeren, dat, ofschoon het in deze gemeente niet ontbreekt aan allerhande tijdingen wegens den aanmarsch van den vijand, alles tot heden zeer stil en rustig is, dat de geest der inwoonders zo veel mij zulks voorkomt en van allen wie eenigszints redelijk denken, daar henen strekt om de goede order te blijven conserveeren, hetgeen ook nog onlangs bij het houden der groten markt van rundvee op den 8^{en} dezer wanneer een meer dan gewone menigte van menschen van alle oorden alhier was te zamen gekomen is gebleken, wanneer tevens door deze stad is gemarcheerd een detachment van 43 man van de Kompagnie Kustbewaarders te Medemblik, dewelke alhier door storm met

een schip waren binnengelopen en welke des nagts weder over land zijn getransporteerd geworden, vermits het geen vaarbaar weer was, hetgeen alles geen de minste disorder heeft gemaakt".

Daarna gingen er eenige dagen voorbij, dat er in Hoorn niets gebeurde, alleen bracht een uit Amsterdam overgewaaid, valsche Moniteur de gemoederen in zekere opwinding.

Maar de tijding van het oproer in Amsterdam drong snel door in de provincie, in Purmerend volgde men het voorbeeld van de hoofdstad na en droeg men de oranje kleur, en, ofschoon de onder-prefect nog melden kon, dat het op het oogenblik, waarin hij schreef – 17 November – rustig was in Hoorn, voegde hij er onheilspellend aan toe: "mais je crains, que le tumulte y éclatera également et peut être bien aujourd'hui" (31).

Deze brief zou echter den prefect niet meer bereiken. Den 16^{en} November was hij met den prins Van Plaisance en de voornaamste Fransche autoriteiten uit de hoofdstad naar Utrecht vertrokken, waar hij, met goedvinden van Lebrun, den secretaris-generaal De Stuers opdroeg, hem in zijn functie te vervangen.

Onmiddellijk schreef deze aan den onder-prefect, dat hij op 't nauwkeurigst wilde onderricht zijn van alles wat in zijn departement voorviel. "Il faut que vous seriez au courant de tous les porpos séditieux et me désigner ceux qui s'en rendaient coupables. ."

Wellicht dacht hij, dat ook in Hoorn het volk in vollen staat van oproer was evenals te Amsterdam, ten minste, den 19^{en} November schreef hij aan Montalivet: "Depuis hier j'ai reçu. des rapports de toute la Hollande, où la révolution a commencé le 17 courant; on a porté des cocardes oranges à Alkmaar et Hoorn. Le sous préfet d'Alkmaar m'assure avoir fait ôter toutes les couleurs insurrectionnelles et a défendu de les porter jusqu'à ce que les lois les aient autorisées, aucun tumulte n'a en lieu. Le sous préfet de Hoorn a tâché de faire la même chose, mais n'a point réussi . ." (32)

Maar op denzelfden dag ontving hij bericht uit Hoorn van den onder-prefect, waarin deze hem meldde, dat hij gedurende eenige dagen, vóór de ontvangst van zijn brief, in samenwerking met de maires maatregelen had getroffen om de rust te bewaren en daarin te Hoorn en de meeste omliggende gemeenten geslaagd was. "Seulement á Purmerend il y a eu quelques mouvements sédentaires dont les précédents j'ai donné á M. le Préfet. Et cette nuit il y a eu des mouvements á Edam où l'on porte Orange. Cependant en a respecté dans cette dernière commune le propriété et les personnes."

Het was voor de autoriteiten in November 1813 ontegenzeggelijk een moeilijke tijd; zij zaten, om een uitdrukking van een municipaliteit uit den Patriottentijd te gebruiken "tusschen twee vuren in de assche". Aan wie moesten zij gehoorzamen? Aan het Haagsche driemanschap, dat in naam van den prins van Oranje was opgetreden, maar lang niet overal als wettig was erkend? Bovendien, waar was de Prins en keurde hij hun optreden goed? Nog waren zij door hun eed aan de Fransche regeering gebonden, wier vertegenwoordigers wel uit de hoofdstad waren geweken, maar toch met terugkeer dreigden, en dan, wee de afvalligen. Zou het ook Napoleon, wiens wonderbaarlijk genie het onmogelijke mogelijk had gemaakt, niet nogmaals gelukken zijn vijanden terug te drijven om daarna op het oproerige Holland zijn meedoogenlooze wraak te koelen? Zulke vragen moesten in die dagen de harten van allen, die in besturen zaten, en niet in de toekomst lezen konden, beklemmen en hen het oor doen leenen aan de stem der voorzichtigheid, die tot gereserveerde houding aanspoorde. Dat getuigt wel niet van vaderlandsliefde of heldhaftigheid, maar de minste mensenen zijn uit het hout gesneden, waaruit staatslieden en karakters als G.K. van Hogendorp gevormd worden.

De heer Mollerus althans hield het met de oud Hollandsche bedachtzaamheid, die zich niet over een nacht ijs waagt. Zijn circulaire van 23 November aan zijn maires is hiervan een klaar bewijs. Hij deelde hen daarin mede, dat hij aan het bestuur van het arr. Hoorn nog was en bleef, *totdat hij dienaangaande orders van zijn superieuren ontvangen zou*, en waarvan hij hun dan kennis zou geven. Hij verwachtte van hen, "dat ook zij aan het hoofd van het bestuur zouden blijven, hun ambtsbezigheden getrouw vervullen, maar vooral *orde en rust bewaren* en hun onderhoorigen de dwaasheid doen gevoelen om zich aan *buitensporigheden* over te geven, de heillooze gevolgen welke daaruit voor hun persoon, voor hunne huisgenooten, voor

hunne bezittingen kunnen voortvloeien; dat de straf altijd op de misdaad volgt, daar de vreedzame en weldenkende burger wat er ook gebeure moge en wie het roer van de regeering ook in handen moge krijgen, nimmer iets te vreezen heeft".

Met andere woorden: stil zitten en afwachten, zich vooralsnog niet aansluiten bij de omwentelingsgezinden, geen oranje dragen, geen vlag uitsteken, totdat men zeker wist wie de bovenhand behouden zou.

Het spreekt van zelf dat deze houding aanstoot en ergernis gaf aan de vurige Oranjemannen, die van den onder-prefect hadden verwacht, dat bij openlijk het sein tot den opstand zou gegeven hebben. Onder hen behoorde, de rechter van instructie, J. H. Van Wickevoort Crommelin, die zijn gevoelen niet onder stoelen of banken stak.

De brief, waarin hij zijn verontwaardiging lucht geeft, is te merkwaardig om hier niet in zijn geheel te worden opgenomen. Hij was gericht aan den WelEd. Gestr. Heer mr. J.N. Warin, secretaris, bij commissarissen generaal van het Algemeen Bestuur in de Doelen op de Garnalenmarkt te Amsterdam (33).

Hoorn, 1 December 1813

Heer en geacht vriend!

Gisteravond te huis gekomen zijnde vernam ik met zeer veel verwondering, dat alles nog op den ouden voet was en dat, hoezeer zelfs de klijne omleggende steden de nodige aanschrijvingen van de Commissie ontfangen hadden, men hier zodanig een stuk nog niet gekreege had: Ik weet dat deze omstandigheid van zaken de burgerij hier zeer veel displezier doet en dat met mooi praten moet gedaan worde om de rust te behouden. Ik bid uw tog de Commissie te versoeken iemand, bv. mee te zenden om de Onder Prefect & Maire hunne intentien te vrage, – de eerste stoort zich aan niets, wil van geen bedanke hoore – de laatste is (zegt hij) aan de eerste onderworpen én wil volstrekt niets doen zonder deze.

De justitie is almede niet zoals die behoort, de Keijz. Proc. is hier nog, correspondeert nog, loopt overal en hoort alles – in mijne absentie zijn er drie gevangene uitgebroke (34) – dog of de substitut er iets aan doet, weet ik niet – de garde generaal, die een franschman was, is vertrokken en nog niet geremplaceert hetgeen alsmede zeer noodzakelijk was (35). Red ons om 's Hemelswil, hoe eerder hoe beter, maak van deze het nodige gebruik, alles echter confidentieel en geloov mij met zeer veel achting

T.T.

J.H. VAN WICKEVOORT CROMMELIN.

P.S. Men verzeekerde mij gister avond er nog kannoneerbooten op zee waren die Edam bedrijgt hadden, als zij hier kwamen konde zij doen wat zij verkose, daar de Commandant der N.G. nog onder de fr. eed staat.

P.S. Het was niet kwaad, dat men na herwaart al was het maar een officier met 8 a 10 Cosakken zond.

Daags, nadat de heer Crommelin dezen brief geschreven had, erkende Hoorn officieel het opperbestuur van den prins van Oranje.

Den 2^{en} December had er een extra ordinaire zitting van den raad plaats, waarin de maire meedeelde, "dat den vorigen dag 's morgens 12 uur binnen de stad waren gearriveerd, een officier en 46 manschappen van het Legioen Oranje, dat dezelve des namiddags ten twee ure waren gevolgd van twee Heeren Officieren, dewelke den Heer Maire hebben verzogt aan de Ingezetenen bekend te maken de Proclamatie van het Algemeen Bestuur der Vereenigde Nederlanden van den 21^{en} Nov. 1813, betreffende de groote en gewichtige gebeurtenissen dezer dagen in ons dierbaar vaderland voorgevallen. Na lecture genomen te hebben van de qualificatie van gemelde Heeren Officieren, zijn Ed. de gezegde Proclamatie van de Puije van het Stadhuis had doen publiceeren, en vervolgens op verzoek van dezelve Heeren provisioneel in de waarneming zijner post als Hoofd der regeering was blijven continueeren, gelijk zulks mede door de Heeren Adjunct-Maires was gedaan; inviteerende de Heer Maire daarop dezen

Raad, om, vermids, kragtens de op gisteren gedane Proclamatie, de Leden uit den Eed van getrouwheid aan den Franschen keizer gedaan, waren ontslagen, de uitoefening hunner functien mede provisioneel te blijven continueeren, totdat van wege het Gouvernement daaromtrent nadere maatregelen mogten worden genomen".

De leden van den raad hoorden met blijdschap deze mededeelingen aan en verklaarden eenstemmig zich bereid hunne functiën te blijven vervullen, maar verlangden toch, dat de maire stappen zou doen om te weten te komen, van welken aard voortaan de werkzaamheid van den raad zou zijn. Of hij beschouwd zou worden als louter delibereerend en adviseerend lichaam, zooals onder het Fransche bewind, of, gelijk weleer, als een gedeelte van het bestuur der stad om met en benevens de maire en zijn adjuncten "dezer stads zaken te helpen dirigeren".

Na deze discussie werd een commissie benoemd, bestaande uit den adjunct maire Jan Willem Huydecoper en de raadsleden mr. D. Gallis, C. Van der Straten en W. Goudoever, die in de eerste plaats Z.D.H. den prins van Oranje moesten gelukwenschen met "H. Deszelfs komst in het vaderland en de aanvaarding der regeering", en vervolgens hun opwachting maken bij de heeren commissarissen van het Algemeen Bestuur, "ten einde de bedenkingen dezer Vergadering, volgens de hierboven gemelde deliberatie onder derzelve attentie te brengen en de intentie van Z.D.H. des wegens te vernemen"

De commissie werd door den Prins op het allerminzaamst ontvangen, maar op haar verzoek betreffende den toekomstigen werkring van den raad ontving men het antwoord: "dat alles op den ouden voet en naar de bestaande orde van zaken moest worden behandeld" (36).

Op vreedzame wijze had zich Hoorn dus voor den prins van Oranje verklaard; alle leden van het bestuur bleven in hun posten gehandhaafd, uitgezonderd één enkele en wel hij, die de hoogste betrekking had vervuld, de onder-prefect Mollerus.

Wij vernamen reeds, dat de heer Crommelin bij de nieuwe bewindhebbers zich nu juist niet met groote bewondering over het beleid van den heer Mollerus had uitgelaten, en toen er nu in den loop van December in enkele dorpen en steden van zijn arrondissement tal van baldadigheden gepleegd werden en opstootjes plaats hadden, meende het gouvernement, waarin mr. H. Van Stralen als commissaris generaal voor binnenlandsche zaken grooten invloed uitoefende, dat het tijd werd hem te vervangen door den heer S. Van Stralen en dezen met den heer Crommelin op te dragen de rust en orde te herstellen (37).

De brief, waarin den oud-onder-prefect zijn ontslag wordt aangekondigd is van de hand van den commissaris generaal van het departement der Zuiderzee en gedateerd 21 December. Na eerst op zeer vleiende wijze zich over het bestuur van den heer Mollerus te hebben uitgelaten, betuigde hij hem zijn leedwezen, "dat de betrekkingen welke tot dus verre tusschen UEd. en mij bestaan hebben, op hooger last zullen ophouden, betrekkingen aan welke het mij altijd een genoegen zijn zal zo als ook aan UEd. te denken" (38).

Zoo was de pil verguld en de moor, die zijn "schuldigheid" gedaan had, ontslagen. In den verderen loop van de maand December viel er in Hoorn niets bijzonders voor; alleen op den 29^{en} werden de ingezetenen verontrust door geruchten, dat de Franschen een aanval op hun stad in den zin hadden.

De nieuwe commissaris van het arr. Hoorn, S. Van Stralen, schreef daaromtrent, na eerst geconstateerd te hebben, dat door zijne en des heeren Crommelin's bemoeiingen alle rust-verstoringen hadden opgehouden en verdere desorders zouden worden voorkomen, "waarvan ik mij te meer overtuigd houde, daar zulks in deze morgen in dese stad is gelukt, alwaar veel gisting onder bet volk was gekomen op het gerugt dat eenige vaartuigen met franschen langs de kusten laveeren welke stroperijen zогten te doen: ik heb daarop dadelijk een gering getal van 40 geweeren uitgedeeld (zijnde dit alles wat in de stad voorhanden was), wachten doen betrekken en een Detachement nationale garden langs de Dijken gezonden. Het dampige weder belette om op zee te kunnen zien, dan uit de berigten welke ik heb bekomen schijnt het een vals alarm te zijn geweest, veroorzaakt door Cannoneerbooten in Holl. dienst welke sein en wachtschoten hebben gedaan . . . ! (39)

De door den generaal De Jonge ter hulp gezonden detachementen Kozakken en infanterie konden dus onverrichter zaken naar Alkmaar terugkeeren.

Zoo eindigde dan voor Hoorn het bange en door alle Nederlanders in duizend angsten doorgebrachte jaar 1813 nog met een dag vol agitatie en verwarring, al waren die ook veroorzaakt door een vals alarm.

Ex libris Harm Stumpel
Overdruk uit 'Gedenkboek 1813'
betreffende Hoorn pag. 214-238

- 1 Dr. H.T. Colenbrander: Gedenkstukken, V, Inl. XXVII
- 2 Stadsarchief van Hoorn, te Hoorn
- 3 Stadsarchief van Hoorn, n° 1794 in het Rijksarchief te Haarlem
- 4 Staat der mannel. kinderen in het R.C. weeshuis 19, in het Prot. weeshuis 53 in Oct 1813, rijksarchief Haarlem. Sous-préfecture, Octobre.
- 5 Missive van den onder-prefect 25 juli 1811 Sted. Archief te Hoorn
- 6 Brief van den maire van Hoorn aan den onder-prefect v. 16 Sept. 1813. Rijksarchief Haarlem. Sous-préfecture
- 7 Brief van P. M. Van Hall aan den onder-prefect
- 8 Tableau der Resultaten ...enz.... Rijks archief. Haarlem.
- 9 Brief van den maire van Hoorn in antwoord op de missive van den onder-prefect dato 20 July 1813 betreffende de associatiën welke binnen Hoorn bestaan. Rijks-archief Haarlem. Sous-préfecture, Septembre.
- 10 Doos 250: Commerce et fabriques. Rijksarchief Haarlem. Préfecture. Vgl ook baron d'Alphonse: "Aperçu de la Hollande"; en Colenbrander: Gedenkstukken VI p. 1352
- 11 Rélevé des navires Entrés des Ports de France, Port de Hoorn. Rijksarchief Haarlem. Sous-préfecture, Avril.
- 12 Fransche politierapporten den Heer president v.h. Hooggerechtshof der Vereenigde Nederlanden in December 1813 door den heer C.G. Hoyneck van Papendrecht vertrouwelijk ter lecture gegeven. Portefeuille Van Maanen. Rijksarchief, 's-Gravenhage.
- 13 Colenbrander Gedenkstukken: VI p. 457.
- 14 Colenbrander: Gedenkstukken: VI p. 454
- 15 Jhr. mr. v. Akerlaken: Leven van Mr. H. v. Stralen p. 318; W. P. Kops. Oranje-oproeren: p. 9, 18, 33.
- 16 Publicatie van den maire van Hoorn: stads-archief Hoorn, rijksarchief Haarlem
- 17 Colenbrander, Gedenkschriften: V p. 373
- 18 Colenbrander, Gedenkschriften: V p. 71.
- 19 Missive van den maire van Hoorn aan den onderprefect dato 16 Juli 1813
- 20 Gedenkstukken: VI p. 454, brief van De Celles aan Montalivet.
- 21 Gedenkstukken VI p. 234. De Keizer aan Clarke.
- 22 Notulen der municipaliteit. Stadsarchief te Hoorn. Uit een statistiek blijkt, dat er te Hoorn waren 96 werkpaarden en 65 rijtuigpaarden (waarvan 48 ruinen of hengsten en 43 merriën).
- 23 Over deze geheele correspondentie, sous préfecture, Avril. Rijksarchief Haarlem
- 24 Bij 't overlijden van Gerrit De Roodt, boekhouder der stadsfabriek, werd in zijn plaats benoemd Daniël Strengman, vroeger caserne meester, welke post is komen te vervallen, daar bij decreet van Z.M. deze stad is verklaard geen garnizoensplaats te zijn.' Vgl. ook NI. 1789. Préfecture, rijksarchief Haarlem . . . "la ville de Hoorn, n'étant point comprise dans le nombre de celles qui doivent avoir garnison"
- 25 Joh. W. Naber: Gesch. der Ned. tijdens de inlijving, p. 164-200.
- 26 Van den 19^{en} Oktober.
- 27 Brief v. d. maire aan den onder-prefect d° 29 Mei in antwoord op missive v. d. onder-prefect van den 28^{en}, waarbij zijn zoon als "definitief gedesigneerd" garde d'honneur van dit dep. wordt aangewezen: " dat vermits deselve zich in 't geval bevindt van te moeten dienen, ik geene consideratie heb tegen dat deselve gebragt wordt op de lijst, indien het denselven kan strekken ter zijner bevordering, waaromtrent ik de dispositie bij dezen geheel late aan den Heer Prefect, met aanbeveling van mijn zoon in deszelfs protectie".
- 28 Hierover nader in mijn opstel over Enkhuizen.
- 29 Gedenkstukken VI. p. 474, 47,5, 478
- 30 Gedenkschriften van G.K. Van Hogendorp: p. 193, noot: Ik zal ten minste nimmer den dag van den 3^{en} November vergeten, toen de officieële tijding in den Moniteur ons den beslissenden slag bij Leipzig vermeldde".
- 31 Al de brieven, waarvan ik hier uittreksels geef, zijn te vinden in de November portefeuilles der sous préfecture: rijks archief, Haarlem.
- 32 Gedenkstukken: VI p. 486, 487.
- 33 Préfecture. Rijks-archief, Haarlem. Op het adres staat: Per schuit van 11 uren. Den 1 Dec. 1813. Terstond te bestellen
- 34 Vgl. Politierapport 1^e canton Hoorn, opgemaakt door mijn brigadier P. Steeg. "Tusschen 29 en 30 November zijn te Hoorn drie gevangene uitgebroken, waarvan er weer een is gearresteerd."
- 35 Bedoeld is de garde général Ch. Henry, die gevlucht was en eerst den 23 Dec. vervangen werd door den brigadier P. Steeg
- 36 Notulen van den raad der stad Hoorn, mij welwillend meegedeeld door den heer A. Brouwer, te Hoorn, die mij ook tal van gegevens uit het stedelijk archief dier stad verschaft heeft. Vgl. sous préfecture, Décembre, Haarlem.
- 37 Extract uit een brief van 20 Dec. van den heer comm. gen. v. binn. zaken aan den commiss. generaal voor het dep. v. d. Zuiderzee.
- 38 Préfecture, N°. 261. Rijksarchief Haarlem.
- 39 Vgl. ook Nieuwe Hoornsche Kroniek: p. 166.